

Ὁ *R. Zimmermann*: Ἐν τῇ *Geschichte der Aesthetik als philosophischer Wissenschaft*. Wien 1858.

Τὴν περὶ καλοῦ θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου καὶ τῶν ἐπιγόνων αὐτοῦ πραγματεύεται ὁ *Zimmermann* ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου τόμου τῆς *Aesthetik* αὐτοῦ, ἀποτελοῦντος τὸ ἱστορικὸν τῆς καλολογίας μέρος. Ἐν ἱστορικῇ περὶ νεοπλατωνισμοῦ εἰσαγωγῇ, συμπληροῦσιν κατὰ τοῦτο τὴν διατριβὴν τοῦ Γρηγοροβίου, παραβάλλει ὁ Βιενναῖος καθηγητὴς καὶ συγκρίνει τὴν περὶ ἰδεῶν καὶ τῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου μεσαζόντων ἀριθμῶν διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὰ σχετικὰ τοῦ Πλωτίνου φιλοσοφήματα, ἐν συντόμῳ ἀλλ' εὐκρινῇ πρωτοτυπία περὶ τὴν ἐκδοχὴν, ἐξηγῶν τὴν καλολογίαν τοῦ τελευταίου ὡς συνεπῆ τῆς ὅλης αὐτοῦ φιλοσοφίας θεωρίαν¹³. Ἐκθέτει ὁμως αὐτὴν οὐχὶ συστηματικοῦν ἢ διευκρινίζων ἀλλὰ κατὰ πόδας ἐπόμενος τῷ Πλωτίνῳ, οὗτινος μεταφράζει παράγραφον πρὸς παράγραφον τὸ ἕκτον βιβλίον τῆς πρώτης Ἐννεάδος. Τοῦτο, ὡς καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἀφήνει τὸ Περὶ τοῦ νοητοῦ κάλλους βιβλίον, σχεδὸν ὅλως διόλου ἄθικτον παραπλανᾷ καὶ αὐτὸν νὰ παραδεχθῆ ἀνεξετάστως (σελ. 138), ὅτι τὸ καλὸν παρὰ Πλωτίνῳ συμπίπτει μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ, μετ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἀπατώμενος ὁμως ἐν τούτῳ, οὐχ ἤττον ὀρίζει ὀρθότερον παντὸς ἄλλου τὴν μεταξὺ τεχνητοῦ καὶ φυσικοῦ καλοῦ σχέσιν, καὶ χαρακτηρίζει τὴν τέχνην καὶ τὴν ὁποῖαν κέκληται νὰ ἐκπλη-

13. Ἰδ. τὸ πέμπτον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης.

ρώση ἀποστολήν ἐν τῷ κόσμῳ συμφωνότατα τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Πλωτίνου (σελ. 141 καὶ ἐξῆς). Μόνον ἄτοπον φαίνεται ἡμῖν τὸ ἐκ περισσοῦ τοῦ συγγραφέως συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῆς περὶ καλοῦ θεωρίας τοῦ Πλωτίνου προκύπτει δῆθεν διδασκαλία τις αὐτοῦ περὶ τῆς κατ' ἀνάγκην χρονολογικῶς προϊούσης τῶν τεχνῶν ἐξαχρειώσεως καὶ παρακμῆς. Ματαίως ἐζητήσαμεν νὰ εὔρωμεν τοιοῦτόν τινα ὑπαινιγμὸν παρὰ Πλωτίνῳ. Κατ' αὐτὸν ἡ τέχνη ἦτο καὶ εἶναι καὶ θὰ ἦναι τελεία τέχνη μόνον ὅπου καὶ ὁσάκις κατορθοῖ νὰ ὑποτάξῃ τὴν ὕλην τῇ δι' αὐτῆς ἐκφάνσει τῆς ιδέας, ἡ ὁποία ὡς τοιαύτη, δὲν μεταβάλλεται ὑπὸ τοῦ χρόνου. Δὲν ἠδύνατο λοιπὸν ὁ Πλωτῖνος νὰ φρονῇ, ὅτι ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη ἦτο πολὺ τελειότερα τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς προγενεστέρα ταύτης. Δὲν ἠδύνατο τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ Πλάτων, ὃν ὁ Πλωτῖνος ἀκολουθεῖ παντοῦ, διαρρήδην παραδέχεται ἐν Ἰππία τῷ μείζονι (281 D) ὅτι αἱ τέχναι ἐπιδεδώκασιν καὶ εἰσι παρὰ τοὺς νῦν δημιουργοὺς οἱ παλαιοὶ φαῦλοι¹⁴.

¹⁴ Ὁ *Volkman*: Die Höhe der Antiken Aesthetik, oder Plotin's Abhandlung vom Schönen. Stettin. 1860.

Τὸ φυλλάδιον τοῦτο, ὡς παρατηρεῖ ὁ Brenning, καὶ μετρίας ἀξιώσεις ἔχει καὶ μέτριον εἶναι ἀληθῶς ὡς πρὸς

14. Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἐπιμένομεν χαρακτηρίζοντες Ἰππίαν τὸν μείζονα ὡς γνήσιον ἔργον τοῦ Πλάτωνος, διότι, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θὰ πεισθῶμέν ποτε ὑπὸ τῶν θεωρούντων αὐτὸν ὡς ὑποβολιμαῖον, θὰ μείνη πάντοτε ἀναντίρρητον, ὅτι ὁ Πλωτῖνος ἐγνώρισε αὐτὸν ὡς πλατωνικὸν διάλογον.

τε τὸν τρόπον καὶ τὰ ὅρια, ἐν οἷς ἄπτεται τοῦ ζητήματος χωρὶς νὰ τὸ ἐξαντλήσῃ¹⁵.

Ὁ Charles Lénêque, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ: *La Science du beau*. Paris, 1862, τόμ. II σελ. 444-466.

Ἐν ταῖς σελίδι ταύταις ὁ Γάλλος καλολόγος δὲν φροντίζει τόσον νὰ ἐκθέσῃ ἡμῖν τὴν θεωρίαν τοῦ καλοῦ, οἷαν ἐννοεῖ αὐτὴν ὁ Πλωτῖνος, ὅσον πολλῶ μᾶλλον ν' ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν νεοπλατωνικῶν συμφωνεῖ ἐν τῇ καλολογίᾳ (ὡς συμφωνοῦσι πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν φιλόσοφοι) μὲ τὰς περὶ καλοῦ ἀρχάς, οἷας ὥρισεν αὐτὰς ὁ Lénêque ἐν τῷ θεωρητικῷ τοῦ συγγράμματός του μέρει: «Le beau — c'est la force ou l'âme agissant avec toute sa puissance et conformément à l'ordre, c'est-à dire de façon à accomplir sa loi.» λέγει ὁ γλαφυρὸς συγγραφεύς, (τόμ. I σελ. 161) ὀρίζων τὰς παραγούσας τὸ καλὸν αἰτίας μᾶλλον παρ' αὐτὸ τοῦτο τὸ καλόν· καὶ τὸν ὀρισμὸν αὐτὸν ἐννοεῖ μὲ κάθε τρόπον ν' ἀνακαλύψῃ ἐν ταῖς θεωρίαις τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων φιλοσόφων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεταβάλλει, ἢ παρεξηγεῖ ἐν πλείστοις τὰς ἐννοίας αὐτῶν οὕτως, ὥστε τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ συγγράμματός του ὀλόκληρον καθίσταται ἄχρηστον, ἵνα μὴ εἴπη τις βλαβερόν, εἰς τὸν θέλοντα νὰ μελετήσῃ τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῆς καλολογίας.

Ὁ *Emile Brenning*: *Die Lehre vom Schönen bei Plotin*. Göttingen. 1864.

Τὸ ἐξ 60 σελίδων πονημάτιον τοῦτο εἶναι ἡ ἐκτενεστέ-

15. Πρβλ. Emil. Brenning ἐν τῇ ἐπ. διατριβῇ σελ. 6.

ρα περί του ἀντικειμένου ἡμῶν πραγματεία. "Ὅχι μόνον διότι συμπεριλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὰ περί νοητοῦ κάλλους φιλοσοφηθέντα ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ἀλλὰ διότι ἀναπτύσσει τὸ θέμα ἐν συναφείᾳ πρὸς τὸ ὅλον τοῦ φιλοσόφου σύστημα. Τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται μέγα πλεονέκτημα, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θὰ συνεχώρει τις τῷ συγγραφεῖ τὴν παράλειψιν τοῦ νὰ παραθέσῃ πρὸς τὰ τοῦ Πλωτίνου τὰ σχετικὰ χωρία ἐκ τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, ὅσα ὁ πρῶτος διαμορφοῖ καὶ ἀναπτύσσει εἰς τὰς περί καλοῦ θεωρίας του. Δυστυχῶς ὅμως ὁ Brenning ἐν μὲν τοῖς περί νοητοῦ κάλλους ὑπερβαίνει τὰ φυσικὰ τοῦ προβλήματός του ὅρια ἀσκοπώτερον ἢ ὅτι αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ, (σελ. 36 ἐν ἀρχῇ) ἀπτόμενος τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θεοσοφίας τοῦ Πλωτίνου, ἐν δὲ τῇ μεταφυσικῇ βάσει, ἐφ' ἧς ὀλόκληρος ἡ καλολογία τοῦ Πλωτίνου, στηρίζεται, ἀπατᾶται ὁ συγγραφεὺς τόσον, ὥστε τὸ ὅλον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἀποτέλεσμα ἀποβαίνει προβληματικόν, καὶ ὡς ἐφάνη ἡμῖν, φροῦδον καὶ μάταιον.

Ὁ Brenning, ἂν καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι τὸ καλὸν ἐν ταῖς Ἐννεάσι ταυτίζεται μετὰ τῆς οὐσίας, συγχέει ὅμως αὐτὸς τὸ ὄν, τουτέστι τὸν Νοῦν, μετὰ τοῦ Ἄγαθοῦ, ἡγουν τοῦ Ἐνός, ὅχι μόνον ἐν σελ. 12, 22, καὶ 27, ἀλλὰ καὶ ἐν σελ. 43 τῆς διατριβῆς αὐτοῦ, ἐν ἧ αὐτὸς ὁ ἴδιος παραπέμπει τὸν ἀναγνώστην εἰς οὐκ ὀλίγα χωρία τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, τὸ ἐναντίον τῆς γνώμης αὐτοῦ μαρτυροῦντα. Συνέπεια τούτου εἶναι, ὅτι ἐν σελ. 44 τό τε νόημα καὶ ὁ Νοῦς τοῦ Πλωτίνου φθείρονται καθ' ὀλοκληρί-

αν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ γενικώτεροι τοῦ Brenning ὀρισμοὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, ἐν σελ. 56, εἶναι ἀνακριβεῖς καὶ ἡ ἐν τέλει κριτικὴ, ἢ μᾶλλον ἐπὶ κρισις τῶν καλολογικῶν ἀρχῶν τοῦ Πλωτίνου ἀβάσιμος. Ἀναχωρήσας ἐξ ἐσφαλμένων ἀρχῶν ὁ Brenning ἐπόμενον ἦτο νὰ καταλήξῃ καὶ εἰς ἄτοπον συμπέρασμα. Οὔτε ὁ Πλωτῖνος ὀρίζει τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ὡς αὐτὸς νομίζει, οὔτε εἶναι τὸ Ἐν τῆς νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας ἀφηρημένη τις ἀοριστία στεῖρα πάσης παραγωγικότητος. Διότι τὸ Ἐν τοῦτο δὲν εἶναι ὄν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἀπαθεῖς καὶ ἀργὰς τοῦ Πλάτωνος ιδέας, ἀλλ' εἶναι δημιουργικὴ δύναμις, τὸ Ἀγαθόν, ἐν ἐνεργείᾳ, ὑπερεκχειλίζον καὶ παράγον διὰ τῆς ὑπερπλημμυρούσης αὐτοῦ ἀγαθότητος τὸν τε νοητὸν καὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον. Τὸ ὄν λοιπόν, περὶ οὗ λαλεῖ ὁ Brenning, δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἦναι ὁ λυμεὼν τοῦ ὅλου πλωτινείου συστήματος· (οὔτω τὸ καλεῖ ὁ Brenning σελ. 59), ἀλλὰ εἶναι ὁ ἀλάστωρ μόνον τῆς περὶ τοῦ καλοῦ διδασκαλίας παρὰ Πλωτίνω, ὅπως ἀντελήφθη καὶ ἐξέθηκεν αὐτὴν ὁ Brenning.

Δύο ἄλλας διατριβάς, τὴν τοῦ

A. J. Vitranga: De egregio quod in rebus corporeis constituit Plotinus pulchri principio. Amst. 1864. καὶ τὴν τοῦ

E. Grucker: De Plotini libris qui inscribuntur περὶ τοῦ καλοῦ et περὶ τοῦ νοητοῦ κάλλους. Diss. Strasb. 1866 δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προμηθευθῶμεν. Ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν κρίσεων ὅμως βλέπει τις, ὅτι δὲν προάγουσιν οὐδὲ διαφωτίζουν τὸ ζήτημα ὑπὸ σπουδαίαν τινὰ ἔποψιν. Ἐπί-

σης δὲν ἠδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν τὰ τοῦ

Arthur Richter ἐν τοῖς *Neoplatonische Studien* αὐτοῦ γεγραμμένα. Ἡ ζημία ὅμως δὲν εἴμπορεῖ νὰ ᾔηται μεγάλη: Τὰ περὶ τοῦ καλοῦ παρὰ Πλωτίνω πραγματεύεται ὁ Richter ἐν πέντε μόνον σελίσιν, (σελ. 32-37 τοῦ III τεύχους) καὶ τοῦτο ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ περὶ θεολογίας καὶ φυσικῆς τοῦ Πλωτίνου λόγου.

Ὁ *E. Zeller*: Ἐν τῇ ἐκτενεστάτῃ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ: *Die Philosophie der Griechen*, δὲν παραχωρεῖ εἰ μὴ ἐλάχιστον μόνον χῶρον καὶ τοῦτον πάλιν ἐν τινὶ ὑποσημειώσει (τόμ. V σελ. 532 σημ. 6 τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως) εἰς τὰ περὶ τοῦ καλοῦ τοῦ Πλωτίνου. Τοῦτο ξενίζει τινὰ τὸσῶ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ Zeller ἐξέθηκε πολὺ ἐκτενέστερον τὰς περὶ τέχνης τοῦ Πλάτωνος ιδέας, ὁ δὲ Πλωτίνος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος μετ' Ἀριστοτέλην, ἐδικαιοῦτο νὰ μὴ παραγκωνισθῇ οὕτως ἐν ταῖς περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς τέχνης θεωρίαις του. Τὸ ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου προβαλλόμενον, ὅτι δὲν βλέπει τις δῆθεν εἰς ποῖον μέρος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου νὰ παρεμβάλη τὴν καλολογίαν αὐτοῦ, ἐφάνη ἡμῖν εὐφημος δικαιολογία φειδοῦς τινος περὶ τὸν χρόνον, ἢ ἴσως καὶ περὶ τὸν χῶρον τοῦ ἐκτενοῦς αὐτοῦ βιβλίου: "Ὅπως τὸ καλὸν παρὰ Πλωτίνω εὕρηται ἐν τοῖς προπυλαίοις τρόπον τινά, δι' ὧν τις φθάνει εἰς τὸ Ἄγαθόν"¹⁶, οὕτως ἡ καλολογία του ἀποτελεῖ συνεπέστατα τὸ προστώον τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς

16. Πρβλ. Caroli Steinharti, *Meletemata Plotiniana* 1840 σελ. 14.

θεολογίας αὐτοῦ. Οὐχ ἤττον ἐν τοῖς ἐλαχίστοις ἐκείνοις ὁ σοφὸς ἱστορικὸς ἄπτεται τῶν καιριωτέρων ἀρχῶν τῆς νεοπλατωνικῆς καλολογίας καὶ ἐλέγχει δικαίως τὸν Brenning, δι' ἣν ποιεῖται σύγχυσις μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ διατριβῇ του.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν εἰδικῶν συγγραμμάτων τῶν:

Jules Simon: Histoire de l' école d' Alexandrie. Paris. 1845, καὶ

E. Vacherot: Histoire critique de l' école d' Alexandrie. Paris. 1846.

Πλέον τοῦ Zeller ὑποχρεωμένοι, λέγουσιν, ὡς πρὸς τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιόν, πολλῶ ἤττονα αὐτοῦ περὶ τῆς καλολογίας τοῦ Πλωτίνου καὶ ταῦτα ἐν παρόδῳ μόνον.

Μεταφράσεις τοῦ Περὶ τοῦ καλοῦ βιβλίου τῆς I Ἐννεάδος ἐξεπόνθησαν, ἐκτὸς τοῦ πρώτου, τῷ 1492, λατινιστὶ μεταφράσαντος τὸν Πλωτῖνον M. Ficinus.

ἌΟ K. Taylor: Concerning the beautiful, or a paraphrase translation from the greck of Plotinos. London. 1787.

ἌΟ K. Anquetil. 1832. ἐν Παρισίοις.

ἌΟ K. *Barthelemy Saint-Hilaire* ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων ἐκθέσει αὐτοῦ: *De l' école d' Alexandrie ect. Paris. 1845.*

ἌΟ M. N. Bouillet ἐν τῇ ὅλῃ τοῦ Πλωτίνου μεταφράσει μετὰ καὶ τινων σημειώσεων: *Les Enneades de Plotin ect. τόμ. 1-3. Paris. 1857-60.*

ἌΟ H. Fr. Müller: ἐν τῇ ὅλῃ μεταφράσει τῶν Ἐννεάδων: *Plotin's Enneaden. Berlin. 1878.*

Ἰδιαιτέρως ἐξέδωκε τὸ Περὶ τοῦ καλοῦ τοῦ Πλωτίνου, ἐπιτάξας τὸ τοῦ Πρόκλου: Περὶ ἐνώσεως καὶ κάλλους καὶ τὸν Ἀντιθετικὸν πρὸς Πλωτίνον περὶ ψυχῆς, Ναθαναήλ του μοναχοῦ.

Ἄλλο *Fried. Creuzer: Plotini liber de pulchritudine ad codicum fidem emendavit annotationem perpetuam, interjectis D. Wittembachii notis epistolamque ad eundem ac preparationem adjecit Friedericus Creuzer ect. ect. Heidelbergae MDCCCXIV.*

Τὴν κλασικωτάτην ταύτην ἔκδοσιν μετὰ καὶ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως, ἔχομεν ὡς βάσιν τῆς ἐπομένης ἡμῶν μελέτης, ὡς πρὸς τὸ κριτικὸν καὶ ἐρμηνευτικὸν τῆς ἐργασίας μέρος, συμπληροῦντες καὶ διορθοῦντες αὐτὴν διὰ τῶν νεωτέρων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου ἐρευνῶν. Ὡς κείμενον προετιμήσαμεν τὴν ἐν Παρισίοις γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Πλωτίνου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Creuzer (1855) μετὰ καὶ τῶν βελτιώσεων, ἃς ἐπήνεγκεν ἐπ' αὐτῆς ὁ Α. Kirchoff ἐν τῇ στερεοτύπῳ ἐκδόσει τοῦ 1856 ἐν Λειψία.

Οὕτως ὑπεδείξαμεν συγχρόνως τὰς τε πηγὰς καὶ τὰ βοηθήματα, ὅσα ἐχρησιμοποίησαμε ἐν τῇ συντάξει τῆς ἐργασίας ἡμῶν ταύτης, ὅπως ὧσιν εὐεξέλεγκτοι τοῖς εἰδόσιν αἴ τε ἀρεταὶ αὐτῆς, ἐάν τινας ἔχη, καὶ αἱ κακίαι, ὧν βεβαίως δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη.

Χάριν συντομίας θέλομεν παραπέμπει εἰς τὰ ἀνωτέρω βιβλία σημειοῦντες μόνον τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν σελίδα τοῦ σχετικοῦ τόμου, χωρὶς νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν τοὺς τίτλους τῶν συγγραμμάτων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ